

• K R Ó N I K A •

A FŐVÁROS MŰVÉSZETI SZAKTANÁCSOT ALAKITOTT. Sipőcz Jenő dr. polgármester rendeletet adott ki, amelyben közli, hogy az új fővárosi törvény értelmében a fővárosnál előforduló összes művészi ügyeket ezentúl saját hatáskörében fogja intézni. E kérdésekkel kapcsolatban állásfoglalásoknál szükségesnek tartja, hogy minden elbírálást igénylő döntés illetékes művészi szakértők véleményének meghallgatása és figyelembevételén történjen. Az elbírálásnál alapul szolgáló irányelvek egységessége és állandósága érdekében viszont kívánatosnak látszik, hogy ezt a szakértői véleményadást nagyobb állandósággal bíró tanácsadó szerv gyakorolja, melynek összeállítása az összes figyelembe vehető szempontok érvényesülését biztosítja. Ebből a célból a polgármester az 1932. évi művészi szaktanácsadó testületet alakított, amelynek tagjaiul a következőket hívta meg: a törvényhatósági bizottság állandó közművelődési szakbizottsága részéről Ugron Gábort, a bizottság elnökét, Csilléry Andrást, a bizottság alelnökét, Bánóczy Lászlót, Bárczy Istvánt, Petrovics Gyulát és Pollatschek Elemért, a bizottság tagjait, mint műértőket, Gerevich Tibor egyetemi tanárt, Kertész K. Róbert kultszminiszteri államtitkárt, Lyka Károly Képzőművészeti Főiskolai tanárt, Petrovich Elek Szépművészeti Múzeumi főigazgatót, Szőnyi Ottót, a Műemlékek Országos Bizottságának előadóját, Vég Gyulát, az Iparművészeti Múzeum főigazgatóját mint gyakorló művészeket, Csók István, Glatz Oszkár, Nadler Róbert festőművészeket, Pásztor János, Teles Ede szobrászművészeket, Hikisch Rezső, Györgyi Dénes építőművészeket.

A szaktanácsadó testület elnöke a polgármester, helyettese Liber Endre alpolgármester vagy Nemethy Károly tanácsnok, a közművelődési ügyosztály vezetője. A szaktestület üléseire, amennyiben ott általános városépítészeti kérdésekről lenne szó, a fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke.

Hivatalból tagjai a testületnek: Pachér Béla fogalmazó, a közművelődési ügyosztály művészeti ügyeinek referense, Csánky Dénes, a Gróf Zichy Jenő-múzeum igazgatója, Kuzsinszky Bálint, a Fővárosi Múzeum igazgatója, Gardonyi Albert főlevéltáros, Cserhalmy Jenő szobrászművész, a fővárosi emlékművek felügyelője, akik csak az ügykörükbe tartozó kérdések tárgyalásába folynak be. (*)

KI LEHESSEN SZOBRÁSZMESTER? A kereskedelmi miniszter szabályozni akarja úgy a kőszobrászmesteri, mint a kőfaragómesteri képesítést. Felszólította tehát a budapesti kőművesmesterek s kőfaragók ipartestületét is, hogy tegyen előterjesztést ebben a tárgyban. Az ipartestület véleménye a következő: kőszobrászmester csak figurális és ornamentális szobrászmunkát, kőfaragóiparos viszont csak mértani kőfaragómunkát végezhesen. Önálló tervezéssel foglalkozó szobrász-

művészek az általuk mintázott művet kőbe faraghatják, de ha erre mást alkalmaznak, az előbbieket nekik is figyelembe kell venniük. Kőszobrászmesteri jogosítványa egy évi gyakorlat után vizsga nélkül lehessen annak, aki a Műegyetemen építész oklevelet nyert. Aki viszont az iparművészeti iskolán a szobrászszakot vagy a felső építőipariskolán a rendes tanfolyamot végezte el, az egy évi gyakorlat után sikeres vizsga mellett lehessen képesített kőszobrász.

HIREK MINDENFELŐL. Bécsben, az ottani iparművészeti múzeumban «Olesó, jó tárgyak» címen nemrég kiállítás nyílt meg, mely nemcsak a karácsonyi árusítás céljait szolgálta, hanem egyúttal az ipari cégek előtt is bizonyítani akarta, milyen kevés eszközzel lehet jóformájú s olesó tárgyakat forgalomba hozni. Párizsban az acélvázás házépítéseket ellátó társaság az 1932—33. évben építendő ilyenfajta házak számára pályázatot írt ki. A legjobban sikerült acélszerkezetű ház 100.000 frankot (22 és fél ezer pengő) fog jutalmul kapni. Párizsban a közeljövőben az iparművészek egy nagy lámpagyárral együttesen «világítási ünnepélyeket» akarnak a nagyközönség számára rendezni. Londonban az Adelphi Theater-t, melyet 1906-ban építettek, mostanában restaurálták. Majdnem mindenütt mosható anyagot alkalmaztak a falak bevonására. A homlokzat sötét márványhuzatot kapott, a folyosók egy cellulózeanyaggal vannak fedve s még a páholyokba is olyan tiszta fehérséggel ragyog minden, mint egy kórházban. Stuttgartban a legnagyobb fémárugyár most fűtővegeket készít fémek beolvasztásával. A legszebb színhatásokat, rubin, korall, füsttopáz, gleceser, smaragd s egyéb színeket érnek el nemcsak vékony, de vastag üvegeken is, melyek formái s jellege néha a régi kínai s római üvegedényekre emlékeztetnek. Londonban a régi épületek védelmére alakult bizottság elhatározta, hogy a már-már kivesző régi szelmalmok megőrkítésére felhívja a festők és grafikusok figyelmét. Az egész birodalomban található szelmalmok művészi reprodukálását a közönségnek is bemutatják. Ez év tavaszán ily témájú művészi munkákból kiállítást is rendeznek. Erfurtban az idei Goethe-centennárium alkalmából nagy kiállítást rendeznek Goethe-relikviákból s ezen belül gazdag Napoleon-gyűjteményt is mutatnak be. Drezdában a Zwinger restaurálását teljesen befejezték s a híres márványtermet, mely az 1849. évi nagy tűz óta sérült állapotban, a nyilvánosság elől el volt zárva, újra hozzáférhetővé tették a nagyközönség számára. Chicagóban jövő év nyarán vilákiállítást rendeznek. A kiállítás egész területét — így szól a propaganda — a csillagokból való fénnel fogják világítani. Valószínűleg az Areturusról leszűrődő villamos kisugárzást, mely 40 év alatt ér a földre, fogják sok milliárdszorosan megnagyítani, hogy a yankeek minél büszkébben sétálhassanak lámpái alatt. Párizs városa összeszedi a kórházaiiban levő régi gyógyszerészeti emlékeket s ezekből egy gyógyszer-történeti múzeumot létesít, melynek céljaira évenként nagyobb összeget vesz fel a város költségvetésébe. Rómában nemrég Napoleon-múzeum

nyílt meg. Primoli Giuseppe gróf hagyományozta a múzeum termeit megtöltő bútorokat s emléktárgyakat, melyek mind Napoleon családjához fűződő ereklyék. Különösen gazdag a gyűjtemény Napoleon elvált asszony-nővérének Bonaparte Pauline-nak ereklyéiben, akinek Canova által mintázott síremléke a Szent Péter-templom egyik fülkéjét díszíti.

New Jersey-ben az amerikai népművészet szobrászati emlékeit mutatták be egy kiállításon. (Egy évvel ezelőtt a festett emlékeket.) Főleg fából, gipszből és vasból készült domborművek voltak láthatók, de a legrégebb emlék sem nyúlt messzebbre vissza, mint a tizenharmadik század közepéig. Genfben modern lakásberendezési kiállítás volt csupa svájci művész munkáiból. A svájci iparművészetnek ez a szárnya erős francia hatásokat mutat.

MI MARAD MEG EGY KIÁLLITÁSBÓL? A párizsi gyarmati kiállításnak épületeit sorra lebontják s az újraéledő tavasz már alig fog valamit találni a zöldelő vincennes-i fák közt, ami az elmúlt nyár örömeire emlékeztet. Csupán az állandó jellegű múzeumépület, amelyben a gyarmatok történelmi ereklyéit gyűjtötték össze, fog továbbra is a közönség számára megmaradni. Azonkívül megépítik szilárdabb alapokon a kitűnően bevált állatkertet, mely az elagott párizsi állatkertek helyett igazi Hagenbeck-féle látványosság lesz. S ennek a közelében valószínűleg újra megnyílnak évenként a mutatványos-park körhintái és egyéb esodái. Ezenkívül pedig megmarad egy gazdag idegenforgalmi nyár emléke, amelynek kilencvenhárommillió kiállítási látogatójáról még soká fognak beszélni a franciák fővárosában.

VÉSETT KÖVEK ÉS POHARAK. A stuttgarti iparművészeti iskolának egyik jeles tanára, Eiff professzor, erre is megtanítja az ő növendékeit. Portrékat vésnek poharakba, üvegre, drágaköbe. A legfinomabb cameo- és intaglio-vésésekben is gyakorolják magukat. Az üvegkőszőrülés és üvegmaratás mellett ez a technika is különös finomságokat ültet az üveg felszínére. Amellett a vastag masszában színezett üvegek a réteges üvegek iparművészeti formáit is nagyon szép példákban valósítják meg. Mindezeket az üveg munkákat mostanában a stuttgarti múzeum gyűjteményes kiállítása mutatta be. Ekkor derült ki, hogy a kiváló tanár növendékei közt van néhány, aki már külföldön is méltó hírnévre tett szert.

MENNYEZETRE SUGÁRZÓ LÁMPÁK. A német világítástechnika új vívmánya ez a világítótest. Egy két méter magasságú fémrúdon, melynek esinos talpa van, fönt egy felfelé fordított félgömb van, ugyanesak fémből. Ebbe van a gömbízzó erősítve. Az egész egy kiesít a rómaiak áldozati füstölőire emlékeztet és az empirekor is alkalmazott ilyenféle szobadíszeket. Csakhogy ezúttal nem lakásdíszítés a cél, hanem az, hogy a fény mennyiség, mely az izzóból árad, a mennyezetre vetődjön s onnan verődjön vissza. Különösen olyan szobák világítására használják tehát, melyekben a fény egyenletes, árnyékmentes eloszlása fontos: árusítóhelyiségekben, rajzter-

mekben stb. Az új lámpatípust egy stuttgarti nagy fémmárugyár hozta forgalomba s nemes formája arról tesz bizonyosságot, hogy tervezésénél nemesak a fénytechnikus, de az iparművész keze is közreműködött.

FEJEDELMI NÁSZAJÁNDÉK. Míg a legtöbb fejedelmi esküvőn még ma is a régiségek, vagy a régi műkineseket jól-rosszul utánzó «művészi» ajándéktárgyak szerepelnek, addig a bolgár királyi pár igazán célszerű s modern nászajándékot kapott tavalyi esküvőjén Szófia városától. Egyszerű és jó polgári szokásnak hódolva, étkezésszervízt rendelt a főváros közönsége uralkodójának. Egy hatvan személyes terített asztal számára csak maga az ezüstszerelés 250 kilogramm súlyú volt, de minden evőeszköz, tál és gyümölcsösösár a modern tárgyiasság stílusában volt tartva. Ehhez járult egy 1200 darabból álló porcellánkészlet, amelynek kobaltkék s aranyozott széle finom színességet kölcsönzött. Négy szekrényben helyezték el a célszerű nászajándékot, melyet két porzheimi gyár szállított s terveztetett külön erre a célra.

SZÜKSÉGLETEK A LAKÁSBAN. Ez lesz a német Werkbund ideji kiállításának címe. Hozzá aleim: Typus és standard. A kiállítás a tavasszal nyílik meg Stuttgartban. A cím maga világosan beszél. Nem az iparművészeti luxusek, az egyszerű példány kerül bemutatásra. Hanem mindaz, amit sokszorosítva, olcsón be lehet illeszteni a mai lakás szükségletei közé. Mindamellett nagy súlyt helyeznek a «kvalitás» fogalmára. Sőt! Éppen azt akarják bebizonyítani, hogy a tömegárúnál erre még fokozottabban kell ügyelni. Egyébként a kiállításra kerülő tárgyakat a következő csoportokban válogatják össze: padlóbevonások, falbevonások, bútorok és textil-anyagok, fűtés és világítás, szerelések és veretek, üveg-porcellán és terítékek, háztartási cikkek (fém- és faedények, villamos készülékek, egészségügyi berendezések). Minden téren csak a ma meglévő legjobb megoldásokat engedik szóhoz jutni.

A DIVÁNÁGY. Mialatt az iparművész-tervezők világszerte még mindig a komplett hálószobák egységes fogalmazásán törik a fejüket, a legkisebb falusi nyerges- és kárpitosmester is egy-egy újfajta patentágy szabadalmaztatásával foglalkozik. A hivatásos iparművészet még mindig nem akar róla tudomást venni, hogy az elszegényedett Európa lakosainak egy nagy részénél már csak egy-egy kanapé vagy összezsukható és kinyitható károsszék pótolja az ágyat. S mialatt a patentbútorok gyárosai nem győzik termelni az olyan kanapét, amely egy nagyobb esernyő méreteire göngyölíthető össze, — azalatt a bútorok igazi mérnökei alig vesznek tudomást ez óriási jelentőségű változásokról. Nagy kár ez nemesak az iparművészek egyéni érvényesülése szempontjából. De hátrányos azért is, mert formailag silány, technikailag éretlen marad az átalakítható bútorok nagy tömege. Hogyha valami nappal fotel, éjjel ágy, az ma már nem vicclap-téma, hanem az iparművészet szociális feladatára méltó probléma. Persze önmaga

is : a problémák egész komplexumának hordozója. Hiszen itt igazán a vonalvezetés, a rúgózás, a fogantyúk elhelyezése, a lábak funkciója, mind külön-külön feladattá magasodik. Csaknem teljesen megoldatlan itt a kérdés, hogy miként szellőződjön az ágynemű, melyet rendszerint egészségtelen módon elzárnak. Valóban égető kérdések ezek a háztartás mai átalakulásának világában. S mily ijesztően sok hasonló probléma mered még ezenkívül a jövő lakásberendezői elé !

A PASZOMÁNYOSOK ÁTKÉPZÉSE. A bécsi régi iparágak közt a leghíresebbek egyike a paszományos- és gombkötőipar. Csak az a baj, hogy ez a díszítő ipar is régóta a halálraítéltek sorsát nyögi. Nem a gazdasági válság, oh nem az vette őket munkátlanokká, hanem a világ megváltozott arealutja. Nincs többé szükség paszományokra. Vége a szép sujtásos egyenruhának, a bojtos, rojtos bútoroknak. A bécsi iparvédő egyesület eleget törte a fejét : mit is kéne a paszományipar érdekében tenni. S ekkor szerencsés ötlete támadt : meg kellene kérdezni a bécsi iparművészeti iskolát. Ott annyi találékony, böles elme van. S a gondolat bevált. Hoffmann és Wimmer professzor urak azt gondolták : legjobb volna újra divatba hozni a paszományt. Csak persze nem zsinóros ruhán. Egészen máskép. A mai divat szellemében. S hozzáláttak jó divatcikknek magából a paszományból való készítéséhez. Előbb csak egyszerű nyakláncokat csináltak színes kötött gombokkal a bortniból. Később már ravaszul be is lakkozták, a gombokba s fonalakba pedig fémszálakat fontak. De még tovább is mentek. Ha a paszományból lehet nyaklánc, miért ne lehetne belőle táskák is, övek is? Csupa kacér, színes női divatcikk indult el az iparművészeti iskoláról, hogy hamarosan közhasználatú cikké váljanak. Csattanós bizonyítéka mindez annak, hogy az iparművészet élethivatása ma az is, hogy új ösvényre terelje s új formákkal gazdagítsa a különféle zsákutcákba jutott iparágakat. N.

JACOPOZZI MEGHALT. Minden Párizst járt embernek tudnia kell, hogy kicsoda Fernand Jacopozzi. Ő volt a fényreklámok nagymestere. Ennek a egyszerű reklámtechnikának, mely a háború utáni utcai élet képét tökéletesen átalakította, kétségkívül ő volt a legötletesebb művésze, legalább is Európára nézve. Akik még emlékeznek a millennáris kiállítás idejéből a fontaine luminense-ökre, e szerény kezdetekre s ismerik a mai metropolisok áruházainak kápráztató fényesodáit, le tudják mérni e technika haladását. Jacopozzi is főleg a párizsi nagy áruházakok tetején s homlokzatán produkálta izzólámpái tudományát. Örökké felejthetetlenek karácsonyi fényreklám-játékai, melyek egész esatajeleneteket varázoltak egy-egy magazin tetejére játékkatonák ütközeteiből. Legnagyobb dramatikusa volt ő ezeknek az égő gömböknél. De a mellett kitűnő architektonikus érzéke is volt : az épületek szerkezeti elemeinek megvilágításával egy valószínű fantasztikus építészetnek körvonalait rajzolta a városképbe. Legutolsó mesterműve a párizsi gyarmati kiállítás tündéri vízijátékainak színes kivilágítása volt.

E mellett az elsötétült búvészmutatványja mellett él és még soká fogja hirdetni ízlését a Concorde-tér szökőkútjainak esodás reflektor-világítása, a mai idegenforgalomnak legfinomabb esti vonzóereje. Jacopozzi neve valaha oda fog kerülni a tizen-nyolecadik század legnagyobb pirotechnikusainak dícsősége mellé.

NAPFÉNY, LEVEGŐ ÉS HÁZ. Berlinben kiállítás rendeznek a városi ember természetkultuszának. Lerögzítik mindazt, amivel a nagyvárosi természetbarát a közeli vidékek ölen áldozhat vonzalmainak. A berlini kiállításokat s vásárokat rendező bizottság ezzel a cselekedetével nyilván a napfény s levegő barátainak óriási tömegeit fogja lekötöztetni. Hiszen látható lesz a berlini kiállításon mindaz, ami három főcsoportjába beleillik. Ezeknek címei eleget mondanak : «Az épülő ház.» «A kiskert.» «A hétvégi házikó.» Az épülő házat afféle külvárosi házikónak fogják fel, melyben adva van az alapvető sejt-ház s ezt lehet azután tovább fejleszteni új és új sejtekkel. De úgy, hogy az alappal szervesen s művészileg összefüggjenek. A kiskertosztályt úgy tervezik, hogy abban húsz kis mintakerteket fogják a német kertészet mai állapotát bemutatni. E kertek központjában az ifjúság nevelésének bemutatására szolgáló térség lesz. A kiállítás május közepétől augusztus hetedikéig lesz látható.

EGY HASZONTALAN SZENVEDÉLY. Szegény boldogult mr. King, ha sejtette volna, dehogyan gyűjtötte volna ötven éven át az újévi s karácsonyi üdvözlőlapokat. Avval a kedves döröszéggel, lázas naívsággal, mellyel minden vidéki angol úr gyűjt valamilyen : ha mást nem, elhasznált szardínás dobozokat. Szegény Jonathan King csak rakta szépen sorba az évfordulókon a dísznőn lovagló zokéhölgyeket és egyéb ily grafikai műlapokat, melyhez hasonló számárságokat ma már igazán csak az újévi trafikkirakatokban látni. S mikor kész lett mr. King az életével, 163.000 darabra, mondó hétszáz kötetre, ird nyole tonnára szaporodott a világ minden tájáról kiereszkolt gyűjteménye. Haláloságján csak egy kívánsága volt még : adják át a gyűjteményt a British Múzeumnak megőrzés végett. A múzeumban hiába kopogtattak, — a vezetők nem voltak hajlandók új épületszárnyakat emelni erre a célra. S ekkor — mit volt mit tenni — szétszórták az egész gyűjteményt világá s mr. King halála után megkönnyebbülve sóhajtott fel a családjá.

BÖTTGER-JUBILEUM. Kétszázötven éve, hogy az európai porcellán feltalálója, a hánytvetett életű Böttger Frigyes megszületett. A német lapok ebből az alkalmából kegyeletos emlékezőssel gondolnak a nagy alchémistára, aki aranyat ugyan nem, de kaolinból porcellánt gyártani tudott. A világgazdaság szempontjából talán kétes, de az iparművészet szempontjából nem kétséges, hogy melyik felfedezésnek köszönhet több szépséget az emberiség. Ismeretes, hogy a nehéz kőedények, cinnkupák, ezüstserlegek után mennyire áhítozott már a világ, hogy egy könnyű, tojás-héj-

szzerű anyagból szüresölhesse a zamatos keleti teát s ami még ennél is hevesebb volt a rokokó-szalónokban, a csokoládé-ízétet. Böttger találmánya tehát feleslegessé tette a kínai porcelláneszszéket, amelyeket ugyanolyan súlyú arannyal fizettek Európában. S megteremtett egy virágzó, hatalmas indusztriát, mely nemcsak a művészi s ipari életet, de általában az egész kultúrát jótékonyan befolyásolta. A tizen-nyolecadik század nagy iparművészeti teljességébe Böttger találmánya vitte a legerősebb akcentusokat.

KAKTUSZÁLLVÁNYOK. Németországban, Angliában az apróbútorok legnépszerűbb fajtája a kaktuszállvány. A puhafából, lakkesiszolással, krém, rózsaszín, vagy kék színárnyalatokban készülő kínai formájú állványok nagyon népszerűek mindenfelé. Olesó, stílusos tartozékai minden modern lakásnak és egyúttal mutatós ajándékdarabok. Minálunk is látni már egy-egy bútorosboltban, sőt elvéve virágkiállításokon is. Izléses és egyszerű formáit láttuk nemrég a Nemzeti Szalonban rendezett gyümöleskiállításán. De mintha kissé húzódná még tőle a magyar közönség. Ennek egyike oka talán az is, hogy keramikusaink sem szolgálnak még a kaktuszok számára való egyszerű, jó formájú, olesó edényekkel. Pedig a kaktuszgyűjtésnek ez is fontos kelléke. S amíg ezekkel a csinos holmikkal elő nem mozdítjuk a bájos eserepes növényeknek népszerűsödését, addig a kaktuszgyűjtés meg fog maradni azoknak a miniatűr gyerekjátékoknak méreteinél, amilyenekkel sem esztétikai, sem botanikai élvezetet nem szerzünk senkinek, legfeljebb egy csomó infantilis haszontalanságot helyezünk el szobáinkban.

AMERIKAI PORCELLÁNOK. Nem Amerikában készülnek, hanem Amerika számára. Az ideai lipesei kiállításon fogják meglepni velük az amerikai vásárlókat. Már tudniillik azokat, akik szeretik az úgynevezett «grotteszk» kerámiát. Egy német kerámiai gyár csupa ilyen mulatságos porcellánfigurát gyárt: utcai énekeseket, harmonikázó vándorzenészeket, jópofa négereket, táncoló matrózokat. Oda lehet őket tenni az asztalra dísznek s a könyvek mellé támasztónak. Odaillenek a munkásesalád asztalára és a missis budoárjába. Az U. S. A. nagyon fog rajtuk mulatni. Nemesak rajtuk, hanem — velük is. Mert azt elfelejtettük megemlíteni, hogy e porcellánfigurák kalapját le lehet csavarni és akkor a kalapból pálinkáspohár lesz, a matróz belsejéből pedig alkohol buggyan elő. A száraz Amerika nagyon gyűjti a modern porcellánokat.

TÉLIKERT AZ ABLAKBAN. Az újabb német családi házak építésénél egyre nagyobb gondot fordítanak a télikertre. A legkisebb házikóban is jut hely számára. Ha nem több: legalább egy ajtó mögötti kirakatságú tér. Vagy egy ablak. Most már egészen különleges ablakokat építenek erre a célra. Például: egy 70 cm mélységű ablaknak két üvegtáblája van. A külső, bronzkeretbe van foglalva és nem nyitható. A belső szintén bronzkeretes ablak leereszthető, mint a vasúti kocsikon. De fel is lehet emelni 60 cm-nyire, hogyha öntözni

akarják a virágokat. Maga a két ablaküveg közötti térség úgy van kiképezve műköből, mint egy vízhatlan fürdőkád. A kád fenekén föld, benne növények. A fűtőtestből, mely az ablak alatt húzódik el, rézesövek viszik fel ide a meleget. De van szellőző-készülék is rajta. S mint egy kacér kis télikerthez illik: este szuffitavilágítással ki is lehet világítani. Hovatovább a németek virágszeretete mellett minden ablaknak kétféle rendeltetése lesz. Keretet ad majd a külső tájképhez és foglalatja lesz egy kis tündérkertnek.

MAGYAR BÚTOR AUSZTRIÁBAN. A bécsi asztalosok ipartestülete panaszos feliratokat intézett a hatóságokhoz, hogy nehezségek meg az Ausztriába irányuló bútorbehozatalt. Különösen a magyar bútorok azok, melyekkel elárasztják az osztrák piacot. A bútorkereskedők szövetsége ugyan erősen megkönnyíteni igyekszik a behozatalt, de az osztrák asztalosok minden eszközzel ellene akarnak állni ennek az importnak. Mint mondják, főleg azóta hatalmasodott el a magyar asztalosárúk importja, mióta a jugoszláv piacot magas védővámokkal csaknem teljesen elzárták a magyar bútorgyárak elől.

CSUPA-ELEKTROMOS LAKÓHÁZTELEPEK. Németországban egymásután épülnek azok az új lakóháztelepek, amelyekben egyetlen kéményt sem látni már. Ezeket «csupa-elektromos lakóházak» nevével jelölik meg, mert a házakban nemcsak a fűtés és világítás, de a főzés és a ruhatisztítás is villamосkészülékek útján történik. Az újabb német építészeti kiállításokon tehát nem hiába mutogatják az ilyen házberendezéseket a látogatók okulására. A frankfurti Römerstadt után a berlini «legénylakás»-telep, a brémai modern városnegyed mind kémény nélkül épülnek, vagyis minden energiát elektromos vezetékek segítségével termelnek. Természetesen csak a legújabb lakóháztelepek részesülhetnek a füstmentesség ilyen áldásában, mert hiszen csak ezeknek lehetnek olyan közműveik, melyeknek elhelyezéséről már a telep felépülése előtt megfelelően kell gondoskodni. N. P.

EGY ÚJ KERTVÁROS. A franciák kitünő építészeti folyóirata, az Architecture d'Aujourd'hui legújabb számában egy érdekes új kertvárost mutat be. Ez a várnai kertváros. Az ember nem is hinné, hogy a távoli balkánország annyira ideig törököktől megszállt városa mily erőteljes fejlődésnek indult az utolsó félszázadban. Ez a fejlődés azután szinte rohamossá vált az utolsó tíz évben. A fényűző módon kiépült feketetengeri kikötő fürdőivel s mulatóival egy világfürdő méretei számára is megfelelne. A mögötte felépült kertváros pedig villái s szállodái sorával a legmodernebb építészettel helyezi bele egy óriási árnyas parkba. A meneteles domboldalra épített villaváros építészete annyira higiénikus és olyan mintaszerű, hogy elsősorban a szakemberek számára fog érdekes tanulságokkal szolgálni. Amikor a mi Balatonunk fokozott kultúrájáról van szó, talán nem érdektelen, ha a bolgár kereskedő-város új építészeti irányát ajánljuk a szakértők figyelmébe.

ÖNEDÉNYEK. Egy fél évszázadon át a régi önműhelyek utódai esupa régiséghamisításból éltek. Még emlékszünk azokra az időkre, mikor minden ó-német ebédlő s minden új-német söntés falai tele voltak rakva ilyen «ál-régi» kupákkal s tállakkal. Most a német fémárugyárok egyike-másika már áttért a régi formák helyett jó mai stílusú használati edények készítésére. A szürkés, lágy, jól esztergályozható anyagnak egyszerű műhelyi formájával is artisztikus hatást lehet elérni. Nincs szükség rajtuk mindenféle vésetekre s gótbetűs feliratokra. A kávéskannák, teásdobozok, söröskanások, gyertyatartók dísztelen, nyugodt formáikkal még kívánatosabbak, mint a régi vaskos és túleírázott óntárgyak.

DIVATFŐISKOLA. Ilyen is van már, még pedig Berlinben. Ott van Berlin egyik keleti külvárosában s a német főváros tartja fenn az iskolát. Növendékeitől nem kívánnak éppen érettségi bizonyítványt. De egy négynapos kemény felvételi vizsgán ellenőrzik képességüket. Ha ezen megfeleleltek, akkor az anatómiától a kémiáig és a szintantól a könyvelésig minden melléktárgyat meg kell tanulniok a főtárgyak — szabás, hímzés, divatrajzolás, szövés — mellett. Az iskola osztályainak igen érdekes képük van. Kis varrólányok mellett egykori divatszépességek és filmszínésznők ülnek, hogy okleveles divatszaktörtékké váljanak. Ezidőszertint százhuszan vannak, akik a jövődő berlini divatot irányítani óhajtják.

HATEZERÉVES SZOBROK. 1899-ben egy német diplomata, báró Oppenheimer Max ásatásokat végzett Tell Halef-ban, az Eufrat partján. Kiderült, hogy az ősi Mezopotámia egyik legvirágzóbb városának, Tell Halefnak építészeti töredékeit találta meg. Az úgynevezett «subartan» kultúra esüéspontján a szobrászat olyan lapos reliefeket alkotott, melyek a babylon-asszír templomok legsebbe emlékeivel vetélkednek. A bazaltkőbe vésett primitív formák kivált ma nagyon érdekesek. Ezért a berlini múzeumban levő anyag újabban fokozottan népszerűvé vált s most a lipsei Brockhaus-cég egy nagy publikációban közre is bocsátotta.

BŐRTÁSKÁK. A női divat már évtizedek óta nagyon kedvez a finom, elegáns, bőrből való készitáskáknak. Míg külföldi iparművészeti kiállitásokon ezekre kitűnő példákat látni, nálunk kezdenek teljesen eltűnni az iparművészeti vásárokról az ilyen holmik. Miért? A bőrsők kirakatai tele vannak olesó s többnyire izléstelen tuetholmikkal. A könyvkötők pedig panaszkodnak, hogy a finom kéziaranyozású díszkötést már nem keresik. Mily kitűnő alkalom volna tehát — egy kis etolódással — áttérni a jó bőrtársolyok készítésére. A bécsi, az offenbachi iparművészeti iskolákon külön osztályokban tanítják a divatos és mégis időálló bőrretikülök készítését, az utóbbi iskolán még az ily táskák fémfelszerelését is külön tanítják a fémműves-növendékeknek. Hiszen csak akkor igazi műremek egy ilyen táska, ha nem «készenvelt» alkatrészekből állitják össze, mint azt a nagyiparban eselekszik,

hanem egyetlen elgondolás az egész. Hihetetlen befolyással van ez a két iskola az ő művészeti ízlésével úgy a bécsi, mint az offenbachi bőrdíszműiparra. Irányt ad neki s az exporttevékenységet is hatalmasan felfokozza. Elég egy osztrák vagy német árumintavásárra menni, hogy e hatásról meggyőződjünk. Sürgős szükség volna rá, hogy nálunk, ahol a bőrfeldolgozásnak oly kedvező feltételei vannak, e részben is történjék valami.

AZ ÁRUHÁZ ÉS AZ IPARMŰVÉSZET. A párizsi nagy áruházak már a háború óta kísérleteznek, hogy modern iparművészeti műhelyek felállitásával új fogyasztókat neveljenek maguknak. Eleinte csak bútorok és egyéb berendezési tárgyak termelésére rendezkedtek be, de efféle műhelyeket újabban más irányban is kiterjesztették. Így például a Printemps áruház nemrégiben külön «kis árumintavásárt» rendezett apró fülkékben, amelyekkel az aprótárgyak ízléses formáit óhajtott népszerűsíteni. Különösen két témakört választott erre a célra. Egyik: a terített asztal díszítése volt mindenféle lehetséges alkalmakra. Másik: a szaru mint iparművészeti anyag. A kiállitáshoz figyelemreméltó sikere volt s természetesen a bazári közönség ízlésének javítására is fontos eredményt várnak tőle.

MONOGRAMMOK. Az új fehérnemű-divat, de főleg a sportöltözködés erősen divatba hozta a monogramokat. Csakhogy itt is nagy változások vannak, mint a betűrajzolás egyéb területein. A kezdőbetűket nem koszorúzzák, koronázzák, még csak nem is nagy betűkkel jelzik. Egész egyszerű kis betűket fonnak egymásba a monogramm-művészek. Úgy hatnak ezek, mintha valamely esibészírásból volnának kivágvá. Vagy még inkább, mintha valaki egy dróthajtűből hajlitáná ki őket. Hajszálvékony, kissé dült betűk, egymást átfonó száruk úgy remeg, mint összehonódó karok és lábak. A modern tánezene ritmusa ömlik végig egy modern kelengye monogramján. N.

A TEMETŐI REND. Németországban a sírkőiparosok éppen úgy panaszkodnak a világpiac általános helyzete miatt, mint bármely más országban. A német sírkőipar válságát azonban még egy körülmény súlyosbítja: a temetői rend. Egy magyar szaklapban ezt a figyelemreméltó körülményt a következő szavakkal jellemzi egy tudósítás: «A sírkőipart a temetőrendeletek kötik guzsba és maholnap valami rendesebb síremlék felállitása a ritkaságok közé fog tartozni. A „rend” kiirtja az egyéni ízlést és tudjuk, hogy ha a közönség nem veheti azt, amit akar, úgy nem vesz semmit.» A kis jellemzésből fájdalmas igazság szólal meg. A nagy német városok a háború óta sorra megalkották a maguk temetőrendészeti bizottságait, melyek a méretek, arányok, ritmusok kellő ellenőrzése útján igyekeztek megakadályozni a temetői anarehiát. A józan esztétikával dolgozó nagyvárosi bizottságok módjára a kis német kupaktanácsok is előállottak az ő «szabványosított» sírkőformáikkal s kimondották, hogy «ami a sokszorosított mintáveken lát-

ható, az helyet kap a temetőben, a többi nem engedélyeztetik». Ez a katonás rövideg izlést ugyan nem vitt a temetőbe, de a sírkőipart tönkretette. Olyan tanulság, melyet az iparművészet racionalizáltságának egyéb területein is érdemes megiszívnálni.

A HETEDIK MŰVÉSZET. A filmet nevezik újabban annak. Hogy mennyi joggal, arról nagyon is lehetne vitatkozni. De úgy látszik itt is érzik már, hogy az utolsó évek nagy színvonalbeli süllyedése után, újra fel kell frissíteni a filmet művészi injekciókkal. Most Párizsból jön a híre, hogy a francia studiókban festők foglalkoznak új szcenáriumok tervezésével. Főleg André Deraint emlegetik, aki Dignimont-nal együtt készített egy filmet, mely saját kijelentése szerint méltó utóda lesz a Caligari-filmnek. Ennek a rendezését Jean Renoir, az egykori nagy impresszionista festő fia végzi. Beszélnek azonkívül Vértés Marcellnek, a Párizsban élő jeles könyvművésznek filmterveiről is, de ezekről még senki sem tud részleteket.

VASÚTI REKLÁMOK. Amíg minálunk a vasúti kocsik s pályaudvarok reklámjait körülbelül ugyanolyan álmos közönnyel kezelik, mint harminc évvel ezelőtt, azalatt a német, svájci és angol vasutak a legmodernebb színvonalra emelték a vasúti reklámtevékenységet. Németországban hetenként 10.000 példányban helyeznek el a D-vonatok kocsijaiban egy tisztán hirdetésekre épített mulató folyóiratot. A pályatestek mellett felállított táblák, oszlopok, épülethirdetések milliószámra készülnek. De legfontosabb a vasúti pályaudvarok reklámszolgálat. Az új U-vasút pályaudvara, Berlinnek legmodernebb építményei közé tartozik. A legkülönfélébb transparensek, automaták, piciny mozgókép-szekerények varázsolnak bele eleven életet. A hosszú alagutakon művészi izléssel vannak elrendezve az óriás plakátok. Mindennek a teteje azonban a sok kiállítóvitrin, a falakba vájt izléses fiúlkék s ezek közt egész sor olyan is, melyek egyszerűsággal elárúsításra is be vannak rendezve. Akkor, mikor a magyar vasutak a folyton esőkkenő bevétel nehézségeivel küzdenek, nem ártana ebben a tekintetben valamit tanulni a külföldi vasúttársaságoktól.

SZIVESSY. A magyar tehetségek köztudomás szerint a külföldön úgyszólván minden téren hatalmasan előrenyomulnak. Az iparművészetben is szép névsort lehetne már összeállítani a lassan világhírré kapott tehetségekből. André Szivessy, a Párizsban dolgozó magyar lakásművész pár évvel ezelőtt tűnt csak fel fémbútoraival, melyeket a Thonet-céggel tett mindenfelé népszerűvé. Mostanában pedig a kölni IRA-kiállításon szerepelt, újra dicsőséget szerezve magának és nemzetének. Az utolsó évek e legjobban sikerült nemzetközi lakásberendezési kiállításáról már megemlékeztünk folyóiratunk hasábjain. Szivessy a kiállításnak fogadószobáját, a legreprezentánsabb helyiségét tervezte. Fehér falaival, hófehér gumipadozatával s kítűnően elhelyezett világításával mindenkit megragadott e terem ragyogó egyszerűsége. A belső építészeti hatott benne csupán. Bútor: mindössze néhány szék, a jeles Mies van der Rohe tervei szerint.

NAGY ÉPÍTÉSZETI KIÁLLÍTÁS BÉCSBEN. Az osztrák főváros idej nyarának idegenforgalmi vonzóereje biztosítva van. A bécsi Werkbund nagy építészeti kiállításon mutatja be a lainzi vadaskert szomszédságában épült háztelepet. A hetven házhelyen harminc építész új lakóházait mutatják be, csupa ismert név az osztrák Werkbund listájáról. A bécsiek közt szerepel a moszkvai Grete Schülte-Lihotzky, a new-yorki Neutra Richard, a hollywoodi Grünberger és két párizsi építész, Lurcot és Guevrekian is. A kiállítás májusban nyílik meg.

PANGÁS A FRANCIA IPARMŰVÉSZETBEN. A nagy gazdasági válság erősen érezteti hatását a párizsi iparművészetben is. Még egy évvel ezelőtt a nagy francia «atelier»-k alig éreztek valamit Európa s Amerika kríziséből. De az elmúlt őszi lakásművészeti kiállítás, a Grand Palais megújuló látványossága már világos jeleit mutatta a hanyatlásnak. Az interieurök száma megesappant. Ha egy indiai maharádzsa lakószobáján (Sognot Louis és Charlotte Alix közös alkotásán) meg nem mutatkozna az, hogy a mecénások még élnek valahol Keleten, már kétségbe kellene esni. A többi szobák közt csak a tehetséges Eugen Printz szép hallja és Martagnac leányszobája tudták magukra irányítani a látogatók figyelmét. Természetesen most is az iparművészek élén halad az agy Lalique egy csupa üvegtől szikrázó ebédlőjével s két szép üvegből készült kápolnaajtóval. A Salon másik részében egy varsói színház modern szcenikusa, Sliwinsky mutatta be gazdag gyűjteményben erősen expresszionista jellegű színpadi terveit. N.

AZ ÜVEG JÖVŐJE. Nem profécia, hanem a tények egyszerű mérlegelése kell hozzá, hogy minden anyagok közt az üvegnek jósljunk a közeli jövőben legnagyobb érvényesülést. A legtöbb ember még csak hírből ismeri a törhetetlen üveget. Úgy kenik, mint a megrakott vajaskenyeret. A kenyér: az ablaküveg. Erre jön egy réteg tükörüveg. De a kettő közé egy pyrolin nevű anyag. Ugyanez jön a vaj fölé is. Arra pedig legfelső rétegnek újra az ablaküveg. Ezt a vajaskenyeret nagy hidraulikus nyomással órákig préselik össze s egyetlen vastag réteggé válik. Erre az üveghuta egy alkalmazottja hat lépés távolságról egy pisztollyal belelő az üvegfalba. Egy kicsit meglátszik a golyó helye. De egyébként a collos üvegnek semmi baja. Ma még leginkább autó- s szélfogóüvegeket készítenek ezekből a táblákból, ott, ahol a szilánkok elkerülése a legfontosabb. De holnap nemesak üveghomlokfalakat, de általában falazásokat fognak belőle készíteni. Egyszerűen ez lesz az építőelem. S hatalmas szava lesz az egész lakásberendezésben: a mosható falbevonás, az asztalok lapja, a szekrények nagy része ebből az anyagból fog készülni. Semmiféle élelmiszert sem fognak másban tartani, főzni, mint üvegedényben. És a dróthálós üvegek fogják a tetőzetet szolgáltatni. A legérdekesebb pedig az, hogy máris tudnak olyan üveget készíteni, melyet ha ablaknak használnak, én mindent tisztán látok ami az utcán történik, de a kívül levő a szobában senkit és semmit nem lát.

TÉRKÉP, MINT FALDISZITÓ. Francia, angol és német lakásberendezők újabbán egyaránt szívesen alkalmazzák. Legutóbb két interieurben lehe-
tett egy-egy óriás térképet észrevenni a falon. Mindkettőt Breuhaus tervezte : egyik a saját lakásának dolgozó szobája, másik a kölni IRA-kiállítás könyvtárszobája volt. Azok a nagy, színes foltok, melyeket egy térkép nyújt, valóban korszerű díszei egy falnak. De Breuhaus falimappái inkább csak jelképes térképek, a kontinensek s tengerek körvonalával. Sem praktikusán fel nem használhatók, sem nem érdekesek. Az angol és francia lakásberendezésben inkább a régi, rézmetszettechnikával készült s kézzel színezett nagy «faliabroszokat» szeretik. A párizsi Bibliothèque Nationale nemrég kiállítást is rendezett ilyen XV—XVI. századi térképekből. Ezek a nagy felfedező- s hajózási lázban született térképek rendkívül érdekes dokumentumok : tele vannak festve négerekkel, gólyákkal, tornyokkal s minden sziget virul, minden gyarmat zászlókat lenget rajtuk. A nagy óceánjáró-gőzösök társasági terméit is gyakran díszítik ilyen térképek, melyeknek műveltség-történeti jelbeszéde érdekes és művészi.

A MAHARÁDZSA HÁREMEI. Körülbelül egy évvel ezelőtt két autó vágatott a hamburgi országúton. Szokás szerint : az egyik mindenáron megelőzte a másikat. Számok feljegyzése, ismerkedés a szállodában. Bemutatkozás. Egyik volt : Willi Mühlau hamburgi építész. A másik : Tripura maharadszája, jelenleg 25 éves. Ennyi az első felvonás. A másodikban a hamburgi építész már építi is a távol Indiában a negyvenötmilliómárkás háremet. Egy palota, végig márványból. Két nagy udvar. Egyikben lakik a maharadsza maga. Van ott könyvtár, táncterem, billiárdesernok, bár. Van egy indiai szoba, egy európai szoba, van levéltár, de van üzleti szoba is. Sok szép könyv, de sok lapislazulival kirakott bútordarab is. Második felvonás második udvara : háremhölgyek lakosztályai. Tizenkét «kedvence» van a rádzsának. Minden feleségnek jár egy önálló lakosztály, valamennyiben háló- és fürdőszoba. Így él egy maharadsza. Harmadik felvonás : Happy end. A sikerült terv annyira megtetszett a szomszédban lakó Baroda maharadszájának, hogy nyomban megbízta föntebb leírt hamburgi építész, csináljon neki is egy parkházat. De ő aránylag nőtlen ember, csak egy felesége van. Neki tehát már épül egy egyemeletes villa.

HUMOROS KERÁMIA. Mióta a keramikusok a régi díszedények készítése helyett egyszerű, humoros formák üdítő játékára tértek át, mindenfelé új híveket szereztek a régi mesterségnek. Most egy francia keramikusnak, Jean Besnardnak a munkái váltak ismertekké s ez csak megerősíti a kerámia új életcélját. Besnard a nagy francia festőművésznek, a gyarmati s indiai tájképek ismert mesterének a fia. Modora szinte teljesen originális. Az ő kerámiai tárgyai semmiféle gyakorlati célt sem szolgálnak : csak a formájukkal, a színükkel mulattatnak. Olyan gömbölyű, furesa, elrajzolt figurák ezek, mintha esupa kókuszdióból összeállított táncosnőt, vagy pinguint látnánk. Test, fej, derék, esupa tojásidom. Néha nemesak a forma, de

a felület is olyan, mint valami pulykatojásé. Besnard a hibákat is nagyszerűen kiaknázza, a formálás, az égetés, a mázkezelés folytán adódó hibákat. Szinte megismétli a hibát, törvényerőre emeli. A sok édeskés és dekoratív színesség után ezeknek a eserepeknek gyerekes, clownszerű, mulatságos hangulata nagyon üdítően hat.

A FÜZÖTT GYÖNGYÖK DIVATJA. Pár évvel ezelőtt, a világ elszegényedésével egyidőben merült fel a különféle hamis ékszerek divatja. Azt lehetett volna hinni, hogy ez is, mint a toaletdivat annyiféle szeszélye, hamarosan el fog tűnni. De azóta a fiúslányból újra szende hajadon lett, a sportszerű toalettékből nőies, hosszúrúhás divat. A tarkagyöngy pedig híven kitart mindenféle divat mellett s erősen háttérbe szorítja az igazi ékszert. Mostanában különösen a sokszínű s többféle alakú szemeket fűzik egymásmellé, amivel azt érik el, hogy ugyanaz a nyaklánc többféle színű ruhához viselhető. Viszont a legolesőbb — porcellán, galalith és üveg — anyagok mellett az értékesebb anyagokat is felhasználják ily nyakdíszek s karkötők készítésére. Az ezüst mellett gyakran fűznek fel ametisztből, rózsafából, elefántesontból, korállból, aranytopázból, borostyánkőből, carneolból való szemecskéket s ezzel a nagy szín- és anyagváltozatossággal igyekeznek a lánc bizarrságát fokozni. Egy német iparművész nemrég megvallotta, hogy ő a felhasznált anyagoknál még arra is tekintettel van, hogy jóhangzású nevük legyen. A közönség sokkal szívesebben vásárol egy gyöngyfűzért, ha azt mondhatja róla, hogy zebrano- és amazonit-szemek vannak rá felfűzve.

PANASZOK A KÖNYVKÖTÉSÉRŐL. Gróf Hardenberg Kunó a németországi könyvkötés művészi színvonalának erős hanyatlását teszi szóvá egyik művészi folyóiratban. Elismeri, hogy vannak jó mesterei még ma is ennek az iparágak, de igen sok súlyos hibát fedez fel a gyakorlatban. Néhányat fel is sorol közülök. Utánozzák a régieket, ahelyett, hogy szellemüket követve, újat alkotnának. Anyagokban, ornamentikában sok virtuóz ügyeskedés, melyben azonban kevés örömmük telik. A fedélre teszik azt, aminek a hátán volna a helye s viszont. Minden szegyenérzet nélkül átvisznek valamit a könyv illusztrációiból a fedélre, tökéletesen alkalmatlan eszközökkel. S ezt nemesak a német, de az osztrák, francia, angol, svéd, cseh könyvkötések szemléjénél is meg lehet állapítani. Hardenberg nem emlékezik meg a magyar könyvkötésekről, melyekről nagyjából ugyanezt lehetne elmondani. A nagy olesóság után való hajszá, a könyv igazi amatőrjeinek lassú kihalása, de másrészt a könyvkötésben annyira fontos műhelyi erények gyors pusztulása nálunk is egyre érezhetőbbé teszi a jó könyvkötők s a művészi munkák erős megfogyatkozását. N.

• K I Á L L Í T Á S O K •

GOETHE SZINPADA. Az Ernst-múzeumban sok-sok rajz, kosztümterv, álarc és szcenárium közt megjelent a száz év óta halott Goethe ünnepezt szelleme. Kedves, üde nyitánya a magyar